THE DAILY HEBREW JOURNAL

L. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario
PUBLISHED BY
— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., Ltd. —
251-253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $5.00 PER YEAR
SINGLE COPY 2c.

Entered as Second Class Mail Matter at G.P.O. Toronto, Ontario
January 22nd, 1914

א פעראייניגטע הילפס־טהעטיגקייט איבער קאנאדע

מעגליך, אז דאס וואס מיר זוילען יעצט דאָ פאר־לעגען, האט שוין גע־דארפט פארקומען זיים לאנג, נאָך פאר צוויי יאָהרען, ווען די הילפס־ארבייט איז זיך שטארק צוואוואקסען איבער דעם גאנצען לאנד, דאס מיינט אבער ניט, אז אויב עס איז פריהער ניט געטהאָן געווארען, דארף עס שוין יעצט אויך ניט געטהאָן ווערען.

די עטליכע צעהנדליג אידישע קהלות פון קאנאדע האבען גאנץ וואָ־רעם זיך אבגערופען אויף דעם הילפס־רוף פאר די מלחמה קרבנות. אין עס איז סעהר ווי זיכער, אז די סימע וואס די קאנאדער אידען האבען בייגעשטייערט צו די הילפס־פאנדען, איז פראפארציאָנעל א פיעל גרעסערע ווי די ביי די אידען פון די שטאאטען, דאך ווייסט קיינער ניט היינט צו טאָג, וויפיעל האט דאס קאנאדער אידענטהום בייגעשטייערט אלס גאנצעס.

פאראנטא, טוריפעג, מאָנטרעאל, לאנדאָן, האמילטאָן, אטאוואָ, ווינדזאָר, אין א רייהע אנדערע שטעדט האבען געקלובען געלד, אין צוגוויס־געזאמעלט גאנץ דיבשע סומען, אבער צווישען דיזעזע אלע הילפס קאָמיטע־טען הערשט ניט קיין פערבינדונג, אין קיין פעראייניגטע פאנאנטס־גע־טהעטיגקייט. מען ווייסט אז ידע שטאָדט זאמעלט געלד, וויפיעל אבער האט שוין קאנאדע אלס גאנצעס געזאמעלט, אויף דעם קען מען קיין ענט־פער ניט געבען. מען ווייסט אז די קאנאדער אידען האבען געשיקט געלד קיין ניו יארק, קיין רוסלאנד, נאָך ענגלאנד, אין ארץ ישראל, וויפיעל אבער איז געשיקט געווארען, דאס הייבט מען ניט אָן צו ווייסען.

כל זמן אמעריקא איז נאָך געווען נייטראל, און מען האט געקענט דורך די פעראייניגטע שטאאטען אנפיהרען די הילפס־ארבייט אויבראל, האט נאָך געהאט א זינען. ניט צו ווייניג זיין זעלבסטשטענדיג, און נאָכ־שלעפען זיך נאָך אנדערע, ווי מיר טהוען עס אין די מעהרסטע פעלע. יעצט אבער, ווען אמעריקא געפינט זיך אויך אין דער זעלבער לאגע, אָן איז בעגרעניצט אין די הילפס־מעגליכקייטען, זעהן מיר ניט איין וואָרום עס זאָל ניט געמאכט ווערען א פערזוך צו צענטראליזירען די הילפס־ארבייט אין קאנאדע.

און א צענטראליזירטע הילפס־טהעטיגקייט איבער גאנץ קאנאדע איז נויטיג מעהר ווי בלויז פאר דעם. אז מיר זאָלען וויסען, וויפיעל דאס קאנאדער אידענטהום האט ביייגעשטייערט.

וואָלטען מיר היינט צו טאָג געהאט א פלאנמעסיג ארגאניזירטע הילפס־טהעטיגקייט איבער דעם גאנצען לאנד, קאָנטראלירט און אָנגע־פיהרט פון איין צענטראלער פערוואלטונג, וועלכע איז גוט בעקאנט מיט די אימשטענדען און בעדיינונגען, וואָלטען די געזאמעלטע סומען גע־וועזען פיעל גרעסערע, ווייל וואס קען לטשל א לאָקאלער קאָמיטעט פון טאראנטא אדער מאָנטרעאל טהון פאר וואנקאָווער, ווען אבער מיר זאָל־טען געהאלטען א צענטראלע פערוואלטונג פאר דער הילפס־טהעטיגקייט, וואָלט לייכט געקענט געזאמלט ווערען פאר דעם. אז אפילו אין די ווייטעס־טע פעלעמער זאָלען די אידען טהון זייער הכ־צו זייערע ברידער און שוועס־טער.

א פעראייניגטע צענטראלע פערוואלטונג, וואָלט לייכטער געקענט דורכפיהרען ביי דער רעגיערונג, אז אינזער הילפס־טהעטיגקייט זאָל זיך קענען אויסברייטען, פיעל ברייטער ווי זי קען יעצט זיין.

א פערוואלטונג, צו וועלכער דאס גאנצע קאנאדישע אידענטהום וואָלט געהאט צומרוישען, וואָלט אפשר געקענט פועל'ן ביי די בעטרעפענדע בעאמטע, אז מען זאָל ערלויבען סי שיקען א טראנספארט גוט עסען און קליידער פאר די ליידענדע אידען פון מזרח אייראָפּאָ.

א צענטראלע פערוואלטונג פאר גאנץ קאנאדע, א קערפערשאפט עהנלוך צו די צענטראלע הילפס־קערפערשאפטען פון די שטאאטען, וואָלט דארום מעהר לעבען בעקענט אריינגערענגען אין דער טהעטיגקייט, וואָלט סמילא וואָלט דאס שוין אויך געמיינט מעהר הילף.

די הילפס־טהעטיגקייט וועט זיך נאָך מארגען ניט ענדיגען. פון אלע זייטען, הערט זיך די מיינונג, אז מיר האבען נאָך פאר זיך א לאנגע קריעג, און דאס מיינט דאָך אויך א פערלענגערטע הילפס־טהעטיגקייט. אויב מיר האבען אין דער ערשטער צייט עס ניט געטהאָן, זאָל עס ווע־ניגסטענס געטהאָן ווערען יעצט, זאָל ווענינסטענס אונזער ווייטערדיגע ארבייט זיין פרוכטבארער.

היינט אזעגד וועט צום ערשטען מאָהל פארקומען אין טאראנטא א פעראייניגטע קאָנפערענץ פון אלע היגע הילפס־טהוער, זאָל דיזעזע פער־אייניגטע קאָנפערענץ אויך זוכען א וועג, ווי אזוי צו פעראייניגען די הילפס־ארבייט איבער גאנץ קאנאדע.

די אפּעראציעס אין ארץ ישראל

די קריעגס־אפעפּראציעס אין ארץ ישראל, וועלכע זענען לעצטענס ווי אבגעשטעלט געווען, זענען ווידער בעגייט געווארען. אין מיט דעם ענגלישען זיג ביי באר שבע, הערט יעצט ווידער פארגעזעצט דער ענגלישער מארשרוט אויף ירושלים. און דיזעזע אפּעראציעס מיינען דארום פאר אונז פיעל.

מיט יעדען גייעם ענגלישען זיג אין אונזער אלטען היים, וואקסט אויך די מעגליכקייט, אז זי זאָל ווערען אויך אונזער יעצטיגע היים. מיט יעדען נייעם שאָס אבער, ווערט פיעלעס דארטען חרוב, וואס איז מיט אזוי פיעל מיה און שווייס פאר יאָהרען געבויט געווארען.

אויב וועלכע עס איז ידיעה קען ארויסרופען ביי אונז אזוי פיעל גע־מישטע געדאנקען וועגען פרייד און טרויער, איז עס געוויס וועגען דעם, וואס עס קומט יעצט פאר אין דרום ארץ ישראל.

נאָך איין וואָך

נאָך איין וואָך איז פערבליבען ביז יענער צייט, ווען אלע יונגעלייט, וועלכע זענען אונטער דעם מיליטערישען בעזץ קענען אריינגעבען זייערע „עקזעמפּשאנס", אנגעבענדיג די אדרעסען, ווארום זיי פערלאנגען בע־פרייט צו ווערען.

אריינגעבען אזא פערלאנג קען יעדער, און יעדער וועלכער וועט נאָר האבען א ענגענדע אורזאכע פאר וואס בעפרייט צו ווערען, וועט גע־ווים בעפרייט ווערען. נאָך דעם צעהנטען נאָוועמבער וועלען אבער שוין מעהר קיינע „עקזעמפּשאנס" ניט קענען אריינגעגעבען ווערען, און די וואס פערלאנגען דארום אויסגעשלאָסען צו ווערען פון דעם געזעץ, טארען ניט פערנאכלעסיגען די איבערגעבליבענע צייט, אהער זיך באָפען דאן, ווען עס וועט שוין זיין צו שפּעט.

העברעאיש און אידיש אין די אמע־ריקאנער אוניווערזיטעטען

פון דר. א. ראָבאָק.

(אונטערריכטער אין פסיכאלאגיע, פיטסבורג אוניווערזיטעט.)

ווען מען זאגט דעם דורכשניטליכען אידען אז העברעאיש ווערט געלערנט אין אוניווערזיטעט און פארנעהמט דוקא א בכבוד'ען פלאץ אין דעם סדר הלמוד, קען ער זיך גארניט אבוואונדערן. ערשטענס, ווער זיינען דאס די סטודענטען וואס לערנען עס, וויל ער וויסען. און אודאי מיר זען די אונטערריכטער זיין רבנים, צי אזוי גרויסע משכילים. אז די פראָפעסאָרען זיינען געוועהנליך גוים. קען זיך איהם גארניט פאסטען אין קאָפּ. ער קען זיך עס ממש ניט גלויבען.

איך האב אמאָל געוויזען א פשוט'ען אידען א שטיקעל העברעאיש וואס א גוי־אישער סטודענט האט אנגעשריעבען — פארשטעהט זיך פיעל מיט גרייזען. דאך מיין איך האט זיך געהאלטען אין איין צאצקעווען דערמיט. גלייך עס וואָלט גע־ווען אן אוצר. עס איז געווען געגוג אן א גוי זאָל קענען שרייבען אָדער בעסער געזאגט כתיבה־גען אידישע אותיות. אז דער איד זאָל אריינפאלען אין התפעלות.

גראד דערפאר בעט זיך דא צו דער צעהלען אז מיט ארום צוויי הונדערט יאהר צוריק איז אין באסטאן ערשיענען א העב רעאישע גראמאטיק פון דעם דאמאלסדי גען פּראָפעסאָר פון העברעאיש אין האר־וארד אוניווערזיטעט, יהודה מאנים.

אט דער יהודה מאנים איז געווען א העכסט אונטערעסאנטער כאראקטער. כאטש ער האט זיך גע'שמד'ט. האט ער דאך שטרענג אבגעהיט שבת און האט זיך נעלעבט א מעהר אדער ווייניגער צו ריינגעצייגענעם לעבען. מאנים איז געבו־רען געווארען אין צפון אפריקא — אל־זשיער — ארום 1680 און איז געהאט נעקומען קיין באסטאן אלס א יונגערמאן.

איז יענע אהערען אין העברעאיש ניט געווען קיין לוקסוס ווי איצט. ניט נאר פון גלהים אדער עזקונדטיגע גלהים האט מען עס נעפאדערט, נאר אלע סטו־דענטען האבען געמוזט קענען אביסעל העברעאיש. דאס איז א זעלטענער פאל איז דער געשיכטע וואס נאר ביי די פון ריטאנער אין דער יונגער אמעריקא האט עס געקענט טרעפען.

זאָל מען אויך ניט מיינען, אז העב־רעאיש האט מען דאמאלס געלערנט אזאָ־ל־אמאוועס. דער פאקט אז הארוואארד האט אין יענער צייט ארויסגעגעבען אזעל־בע העברעאיסטען ווי מאטאן מאטהער — א גלח וואס האט געשפּיעלט א גרויסע רא־לע אין דער אמעריקאנער געשיכטע — איז שוין גענוג בעווייזן אז העברעאיש איז דאס געשטאנען אויף א הויכען מצב. ניט נאר איז מאטאן מאטהער געווען א בעל דקדוק און א בקי אין דער קבלה ליטער אטור, נאר אפילו זיין טאכטער האט גע־לייענט העברעאיש.

מאטהער איז געווען דער, וואס האט בעוואוינען דעם גרינדער פון יעיל קא־לעדזש אין גן הייוועז צו געבען דאס געלד פאר דעם צוועק. און פון יענער צייט אז איז דער זינגעל פון יעיל קאלעדזש א העב רעאישער ד. ה. עס עגטהאלט די ווער־טער אורים ותומים — אהן די ו"עז — איז העברעאיש. אויף אלע ביכער וואס יעיל קאלעדזש גיט ארויס, אויף אלע גע־ביידעס אין אלע אפיציעלע דאקומענטען פון יעיל איז פארהאן דער דאזיגער זינגעל מיט די העברעאישע ווערטער.

מיט דעם העברעאישען זינגעל האט מען זיך ניט בעגנוגעט אין יעיל קאלעדזש. איז דארטען געווארען פלעזידענט, עזרא סטאיל־ס — דער זוהן פון א גלח יצחק סטאיל־ס. די פוריטאנער האבען זיך גערו־פען מעהר מיט אידישע נעמען ווי די אר־דען איצט — און סטאיל־ס האט געגומען מאכען א ספּעציעלען שטודיום פון העב־רעאיש. צו 40 יאהר האט ער זיך אנגע־הויבען לערנען לשון הקודש. און אין א קורצע צייט ארום האט ער שוין געלערנט דעם זוהר, ווי מען ווערט געוואהר פון זיין ניט־לאנג פארעפענטליכטען טאג־בוך.

מיט א צייט צוריק האט מען אין הארוואארד, אי אין יעיל געקענט הערען א רעדע אין העברעאיש ביי די שליסונגס־צערעמאניעס — פאמענסמענס — פון דער אוניווערזיטעט. איצט איז די העב־רעאישע רעדע ארויס פון דער מאדע. און מען איז געבליבען ביי דער לאטייניישער אליין.

פון הארוואארד און יעיל האט זיך העברעאיש פערשפּרייט אין אנדערע אר־ניווערזיטעטען. ווען ראָטעפעלער האט גע־גרינדעט די אוניווערזיטעט פון שיקאגא איז ווילאם ריינע האָפּער געווארען פּראָ־פעסאר פון העברעאיש, און אביסעל שפּע־טער האט ער אויך איבערגענומען די פיה־רערשאפט פון דער אוניווערזיטעט. די העברעאישע אבטהיילונג איז באלד געווא־רען די בעלעהמסטע אין גאנץ אמעריקא. רבי עמיל הירש האט איבערגענומען די קאטהעדרע פון דער רבנישער ליטעראטור און עס האט אויך אנגעהויבען ערשיינען דער „זשורנאל פאר עטמיטישע שפּראַ־כען".

דערווייל אבער האט זיך הארוואַרד געשטארקט און דורך א וואונק פון עקס־פּרעזידענט עליאט האט דזשייקאב שיף נעגעבען 10 טויזענד דאלאר אויף א סע מיטישען מוזעאום, ביז איצט האבען שיף און זיינע פריינד טויזענד דאלאר אויף דעם מו־הונדערט טויזענד דאלאר אויף דעם מו־זעום.

איך האט הארוואַרד צוגעקראָגען פּראָפעסאָרען וואס האבען זיך געקענט פערגלייכען אפילו מיט דעם שיקאגאר פּרעזידענט אין זייער העברעאיש. דזשארדזש פוט מור צ. ב. פון הארוואַרד לייענט די מדרשים פונקט ווי זיי וואָל־טען געווען געשריעבען אין ענגליש. סיין בר סמכא אויף דער אלגעמיינער סע־מיטישער קולטור ווי דזשאָרדזש פוט מור איז אין אמעריקא ניט פארהאן און כאטש ער האט וועניג געשריעבען, איז אבער יע־דע בעהויפּטונג זיינע א קול.

די סעמיטישע אבטיילונגען אין קא־לאמביא אוניווערזיטעט און פון פענסיל־וויניא האבען אידען פאר די הויפּט פּראָ־פעסאָרען — פּראָפעסאָר נאָטהיל, דער בעקאנטער ציוניסט אין דער ניויאָר־קער אוניווערזיטעט און פּראָפעסאָר מא־רים דזשאסטראָו. — דער זוהן פון רבי מארקוס יאסטראָו, מחבר פון א גרויסע העברעאישען און אראמעאישען לעקסי־קאָן — אין דער פילאדעלפיא'ער אוניווער־זיטעט. אויך אין פענסילוויניא אוניווער־זיטעט איז פארהאן א וויכטיגער סעמיטי־שער מוזעאום, וואו עס געפינען זיך ארי־גינעלע אלטערטימער. דזשאסטראָו גופא פּראָפעסאָר פון העברעאיש